

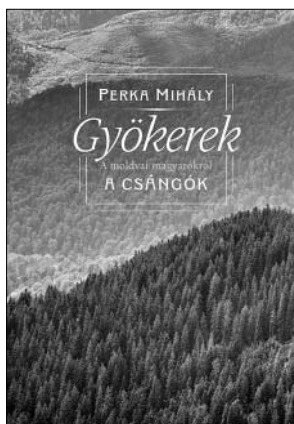
(1913–1976), id. Máthé Imre (1911–1993), Móró Mária Anna (1944–2010), Németh Márton (1910–1986), Novák István (1906–1978), Nyiredy Szabolcs (1950–2006), Oláh Ador (1923–1994), Papp Erzsébet (1923–2011), Perédi József (1922–2018), Petri Gizella (1927–2006), Pozsár Béla (1922–1981), Priszter Szaniszló (1917–2011), Rácz Gábor (1928–2013), Rácz-Kotilla Erzsébet (1925–2019), ifj. Reuter Camillo (1920–1987), Sárkány Sándor (1906–1996), Szász Kálmán (1910–1978), Tétényi Péter (1924–2009), Tóth István (1913–1992), Tyihák Ernő (1933–2017).

(Szabó László Gy.: Egymásért vagyunk. Személyes emlékezések botanikusokról, tudós tanárokról és kutatókról. Szerzői kiadás, Pécs, 2020. 246 oldal)

Surányi Dezső

AZ ÉSZAKI CSÁNGÓK KRÓNIKÁJA

A XIII. századtól a Kárpátok keleti oldalán megtelepedett magyaroknak mára könyvtárnyi irodalma van. Történeti, néprajzi, nyelvészeti művek sokasága szól e Moldva különböző tájain megtelepedett magyar népcsoportról, különös tekintettel annak középkori eredetű rétegére, az ún. *északi csángó*akra. E Románvásár környéki, zömében katolikusok lakta falucsoport legnevezetesebb települése, Szabófalva elsősorban az etnográfiai híradások révén vált ismertté széles körben. Ismertségét növelte, hogy a moldvai magyar nyelvű írásbeliség XX. századi neves alakjai is javarészt e településről kerültek ki. A Rubinyi Mózessel levelezést folytató Mártonos Antal éppúgy, mint a sokáig egyedüli csángómagyar költő, Lakatos Demeter, a falu krónikásának is számító

Erdős Szászka Péter, és immár az a tanár is, Perka Mihály (Mihai Perca), aki népe több évszázados jogfosztásának történészként állít emléket.

Perka Mihály a saját költségén adta ki 2012-ben azt a sok tekintetben egyedülálló kötetet (*Rădăcini. Despre maghiarii din Moldova – ceangăii*), amely immár a Kairosz Kiadó és a könyv fordítását, megjelenését támogató Kelet- és Közép-Európai Kutatásért és Képzésért Alapítvány jóvoltából magyarul is olvasható. Egy olyan, műfaját tekintve leginkább forrásgyűjteménynek tekinthető, vaskos kiadványról van szó, amely sok tekintetben belülről láttatja e mostoha sorsú etnikai csoport történelmét, különös tekintettel a XX. századi fejleményekre és Szabófalva közelmúltjára, a község élő emlékezetével még elérhető eseményeire.

Mint azt a magyar nyelvű kiadás sajtó alá rendezője, a szintén moldvai csángó származású (magyarfalusi) Iancu Laura írja: „A történeti forrásokat szervesen kiegészítő vallomások együtteséből összeállít kötet ebben a formában is újdonságnak számít a csángómagyarokról szóló kiadványok között. A forrásokat bevezető és/vagy kísérő rövid, szerény, ám határozott szerzői kommentárokból Perka nézetei jól kiolvashatók. A könyv és annak szerzője egyértelműen a magyar tudományos álláspontot képviseli, illetve támasztja alá újabb, román történészekről idézett adatokkal, szembehelyezkedve és vitázva az egyébként hosszasan idézett, főként egyházi berkekben keletkezett egyháztörténeti nézetekkel. Ezekben a szerzői értelmezésekben találja meg a magyar olvasó a könyv legfőbb újdonságait, kivált a történeti és társadalomtörténeti kérdések iránt érdeklődők ismerhetnek meg eddig nem ismert jelenségeket, és

az azokból kirajzolódó (új) összefüggéseket. Perka Mihály könyvének egyik legfontosabb értéke az, hogy a román–magyar források pusztá egymás mellé helyezésével, a két ország legjelesebb szaktekintélyeinek párhuzamos idézésével arra is rávilágít, hogy a moldvai magyar népcsoport likvidálásában nem a románság, nem a román tudományosság, hanem a római katolikus egyház, a politikum és az oktatás vállalt szerepet.”

A kötet első nagy fejezete a szerző láttelepe népe sorsáról, személyes reflexiók, eszme-futtatások, higgadt, polemikus gondolatok az utóbbi évszázadok elrománosító törekvéseiről, azoknak a – részben általa feltárt és közreadott – dokumentumaival. Ezt követi az a forrásgyűjtemény, amely a könyv legvaskosabb – több száz oldalra terjedő – fejezete, mindazok a forrásművek, melyekben az északi csángók is szerepelnek. Ezek sorában tűnik fel Perka Mihály összeállításában a XVII. századból Petrus Deodatus jelentése, a *Codex Bandinus* vonatkozó részletei, a XVIII. századból a tudós moldvai fejedelem, Dimitrie Cantemir csángókról írt sorai, és a madéfalvi veszedelem után híveit követve Moldvába költöző csíki pap, Zöld Péter beszámolója, XIX. századi utazók (Gegő Elek, Jerney János és mások) feljegyzései, avagy immár a XX. századi néprajzi leírások (Herrmann Júlia, Domokos Pál Péter, Lükő Gábor stb.) a kommunista titkosszolgálati jelentésekkel bezárólag.

Perka Mihály könyvének következő részében mindazok a levelek, kérvények, panaszos felterjesztések olvashatók, melyek a nemzeti öntudatra ébredő északi csángók segélykiáltásaiként is értelmezhetők a XX. századtól különösen drasztikussá váló jogfosztás ellen, a polgári egyenjogúság, az anyanyelvi vallásgyakorlás (és iskoláztatás) érdekében. Noha az itt közölt források is szinte egytől egytől pusztába kiáltott szavak maradtak, dokumentálásuk egyértelművé

teszi utólag is azt, hogy a XIX–XX. században végbement asszimiláció nem volt törvényszerű folyamat. Több mint beszédes például a XX. századra teljesen román nyelvűvé vált Tamásfalva római katolikus híveinek a Szent László Társulat elnökehez, Szmracsányi Pál püspökhöz intézett kérvénye, amelyben még 1889-ben is magyar papot kértek.

A kötet utolsó két fejezete az északi csángók körében, főként Szabófalván feljegyzett folklóralkotások válogatott gyűjteménye. *Csángó krónika* címen mindazok a valomások, visszaemlékezések olvashatók, melyeket a körükben a XX. század végén Gazda József örökített meg és adott közre a *Hát én hogyan siratnám* című történeti művében. Az oral history-t egészítik ki a szintén javarészt mások által feljegyzett népköltészeti alkotások szövegemlékei: archaikus népi imádságok, Lakatos Demeter által feljegyzett mesék, Harangozó Imre által megörökített mondák, olyan folklórszövegekkel bezárólag, mint a szokásköltészet költői darabjai, a talalós kérdések és közmondások, a lakodalmi csujogatók, vagy a népdalok.

Gyökerek című kötetét Perka Mihály szűk évtizede elsősorban azért állította össze és adta közre, hogy abból a már csak román nyelven tudó nemzettársai és sors-társai is hiteles módon tájékozódhassanak származásukról, valós történelmükről, kultúrájukról, tényleges gyökereikről. Noha a magyar nyelvű kiadvány a tájékoztatás egy más szintjét képviseli, hasonlóképpen szükségszerű és hasznos, hiszen még a moldvai csángókkal foglalkozó szakemberek számára is sok újdonságot tartalmaz, és monografikus jellege miatt a csángókutatás egyik fontos kézikönyveként forgatható.

(Perka Mihály: *Gyökerek*. A moldvai magyarokról. A csángók. Szerkesztette, fordította és az utószót írta: *Iancu Laura*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2020. 592 oldal)

Magyar Zoltán